

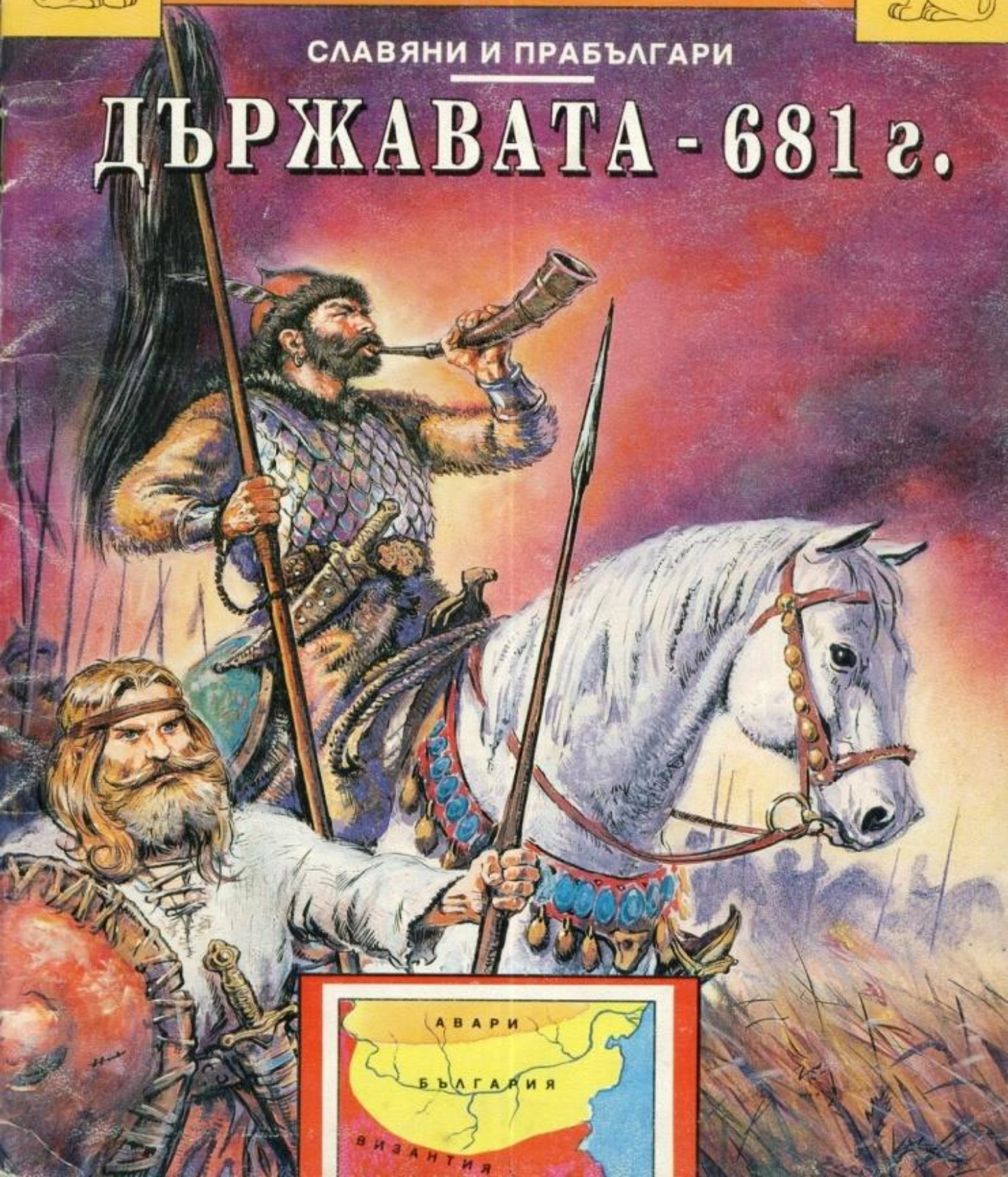

ДЕТСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ БЪЛГАРИЯ

СЛАВЯНИ И ПРАБЪЛГАРИ

ДЪРЖАВАТА - 681 г.

ДЕТСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ БЪЛГАРИЯ

СЛАВЯНИ И ПРАБЪЛГАРИ

ДЪРЖАВАТА - 681 г.

ИЗДАТЕЛСКА КЪЩА
Златното пъте

София
1993

Тази книга е създадена от Чавдар Драгилев, Огнен Халембаков, Галина Златина, Петър Кърджиков, Звезден Златарев, Исав Панчев и Петър Генев.

IV хил. пр. Хр. Разпадане на индоевропейското семейство (германи, келти, индоици, славяни и др.)

II хил. пр. Хр. Отделяне на славяните като самостоятелни племена

I век Първи писмени сведения за славяните под името венети

IV век Разселване на славяните, причинено от Великото преселение на народите

IV век Част от славяните са включени в готския племенен съюз

V век Част от славяните са увлечени в походи с хуните

453г. Славяните масово се заселват на юг от Карпатите

512г. Постоянни нападения на славяните над Византия

VI век Създаване на мощни славянски племенни обединения

„Цялата вселена е в движение!“

Така възкликнал древен хронист, който бил свидетел на невиджаното преместване на хиляди хора от Азия към Европа. Нарекли го Великото преселение на народите. То започнало в края на IV век, когато броят на хората нараснал и племената тръгнали да заравват нови земи и военна плячка. Начален тласък дали обединените племена на хуните и българите. Те били пастори и отначало се придвижвали бавно от Средна Азия на запад, докато се установили между Волга и Дон.

Около 420-а г. начело на хуните застанал енергичният и жесток предводител Атила, когото нарекли „бич божи“, защото опустошил голяма част от Европа. Земеделските племена не били способни да окажат съпротива на многобройната конница на нашествениците и започнали сами да изоставят своите земи, преди да бъдат нападнати. Така и славяните били изтласкани на запад, юг и югоизток. Раздалечавайки се, те оформили трите големи групи славяни, които съществуват и сега – източни, южни и западни.

Атила умрял в 453-а г. и само след една година могъщата, но неорганизирана хунска държава се разпаднала. Българите, които се отделили от нея, ту влизали в съюз с Византия, ту нахлували в земите ѝ. По това време южните славяни вече били стигнали до река Дунав и също започнали да навлизат в империята.

Едва в началото на VII век хан Кубрат бил този, който успял да обедини в държава пет от прабългарските племена, които тогава живеели между Каспийско и Черно море. Неговата Велика България просъществувала от 632-г. до смъртта му (около 668г.). Петте племена, предвождани от петимата му синове, се разпръснали под ударите на хазарите.

Баян останал в старата родина и след кратка съпротива, която дала възможност на другите четири племена да се изтеглят, се подчинил на хазарите. Кубер достигнал днешна Македония. Алцек след дълъг преход през цяла Европа се заселил в Италия. Котраг след отправил на север по река Волга. Аспарух (Исперих) побел своите българи към Северна Добруджа. Единствен той създал държава, която съществува и до днес. България!

II - I хил. пр. Хр. Българите живеят в Алтаите планини в централна Азия

II - I век пр. Хр. Българите образуват голям съюз „Хун-Ну“, разгрозен от китайците

II век Първо разселване на българите, увлечени от хуните на запад

453г. Разпадане на хунския съюз и ново разселване на българските племена

493г. Българите са за пръв път на Балканите

567г. Тюрките покоряват част от българите

630г. Въстание против тюркския хазанат и основаване на Велика България от хан Кубрат

668г. След смъртта на Кубрат Велика България пада под ударите на хазарите. Петте племена на българите се разселват

СЛАВЯНИ - НАЧИН НА ЖИВОТ

Жителите на това село са покрили земянките с чимове, чиято трева е избягала. Погледнати от страни, те изглеждат като хълмиста поляна и остават скрити за враговете.

Славяните край езерото се изхранват главно с риба. Мъжете я ловят с мрежи или с плетени кошове, на дъното на които поставят примамка. Понякога за свое удоволствие те се притаяват над плитчините с харпун в ръка, готови да пронизат някой едър сом. Лодките си правели от ствола на едно голямо дърво, което издълбавали с огън, и затова се наричат еднодръвки.

Славяните били земеделски народ. Строели селищата си край реки или езера, близо до гори или тресавища. Обикновено селата изниквали на няколкостотин метра едно от друго. Така се образувала верига, по която лесно се предавали съобщения за появата на неприятел. Имало къщи с покриви от слама или тръстика, които понякога се издигали на колове над водата. Но повечето били земянки, покрити с чимове трева. Славяните ги правели с по няколко изхода, през които могли да ги напускат незабелязано, ако все пак бѣдели изненадани от неприятел. За такива случаи те заравяли на тайно място в гората храна, оръжие и най-необходими вещи, които вземали при бягството.

Днес са разкрити десетки славянски селища. Намерените в тях глинени съдове, оръдия на труда и скъпоценни предмети показват, че славяните са били добри занаятчии. Откритите хурки, времена и тежести за станове пък говорят за умението на жените да предат, тъкат и шият дрехи от лен, коноп и вълна. В дълбоки ями, използвани като зърнохранилища, са запазени остатъци от просо и жито. Добитъкът, който отглеждали, не се различавал от срещания и днес в селския двор. Често обогатявали трапезата си с дивеч или риба. Славяните били добри пчелари и ненадминати майстори на медовина. „Изобилието на риба в реките и езерата е толкова голямо, че е чак неверо-

Годината е 578. Княз Даврентий е свикал Всеобщото народно събрание-Вече. Пристигнали са пратеници на аварския хан Баян, който иска от славяните да признаят неговата върховна мощ. Отговорът на княза е посрещнат с всеобщо одобрение от сънародниците му: "Кой е впрочем този човек между хората и под слънчевите лъчи, който ще преодолее нашата сила? Защо ние сме свикнали да владеем чужда земя, а не други - нашата. И ние сме сигурни в това, докато има воини и мечове."

ятно - удивлява се от славянската земя германски хронист. - По цялата страна се срещат множество елени, мечки и сърни. В домовете си държат краве масло, овче мляко, мед, пшеница и всякакви плодове."

УПРАВЛЕНИЕ

Постепенно родовете започнали да се разпадат. Отделното семейство станало собственик на земята, която обработвало. Горите и пасищата ползвали общо. С течение на времето в ръцете на племенните вождове и старейшините оставала най-плодната земя. В мирно време властта им била ограничавана от племенния съвет, ала по време на война те по право получавали шест пъти повече плячка и земя от останалите воини. Така славянското общество се разслоило на бедни и богати. Робите били малка част от него — главно военнопленници. Освобождавали ги след известно време, но повечето оставали сред славяните и заживявали като свободни хора.

"Славяните не се намират под властта на един човек — пише Прокопий Кесарийски, — а открай време живеят в народовластие и всички въпроси поставят на разглеждане в общото събрание." И други автори свидетелстват, че при вземане на особено важни решения племенният съвет свиквал Всеобщо народно събрание — Вече, в което влизали всички мъже, годни да носят оръжие.

Орачът е подхванал поредната бразда и не обръща внимание на пожара в гората. Земята била основното средство за препитание на славяните. Постепенно тя се изтощавала и възникнала нужда от нови площи. Ето защо започнали да опожаряват горите и да ги превръщат в орни нивя и градини.

Навярно сте виждали на село подобни кошери. Не грешите. И до днес някои пчелари изпитат такива кошери-тръни както някогашните славяни. С подобни тръни, само че с по-голям отвор, те улавят отделените се млади рояци пчели.

Натриват ги отвътре с маточина и ги окачват на дърво, а царицата-майка повежда рояка към призмливия аромат.

"Към чужденците, които идват при тях, славяните са любезни и грижливо ги превеждат от едно място на друго. Ако гостът пострада поради небрежност на този, който го е приел, то онзи, който му го е предал, започва свещена война срещу него, смятайки за свой дълг да отмъсти за госта."

Псевдомаврикий
Византийски хронист от VII век.

ВОЕННИ УМЕНИЯ НА СЛАВЯНИТЕ

„Ревящи лъвове, готови за грабеж“ — така византийските хронисти описвали военствениите славянски племена, които векове наред плячкосвали земите на империята. В началото славяните нямали своя постоянна войска. При нужда се свиквало опълчението. Всеки род изпращал годните да носят оръжие мъже. От тях се формирала пехотата — най-многобройната част от войската. Славяните се славели като майстори на ръкопашния бой. Използвали копия и лъкове, като стрелите намазвали с отрова, брагви, бойни прашки и щитовете, изработени от кожа. Често се биели голи до кръста, за да не им пречи облеклото. Храбростта им била пословична.

Богатите племенни вождове поддържали свои постоянни конни отреди. Воините в тях били добре обучени и въоръжени, носели ризници и защитно облекло. Постепенно тези отреди се превърнали в основата на славянската войска.

Моцта на славянската армия проличавала най-вече по време на многобройните обсади на големите византийски градове. Най-напред славяните събирали всички храни в околността и прекъсвали снабдяването с вода. Така изолирали крепостта. Тази тяхна тактика, а и големият им брой са накарвали ужасените хронисти да напишат, че „славяните изпивали водата от реките и езерата“.

През 586г. над 100 000 славяни с катапулти, стенобойни машини и бойни кули, високи колкото крепостната стена, обсадили Солун. Върху ужасените византийци падали „камъни като планини и стрели като зимен сняг“. След като получили достатъчно голям откуп, славяните се оттеглили.

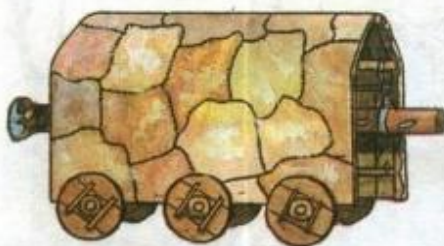
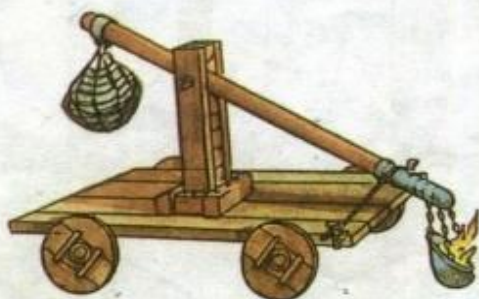
Армията се придвижвала на големи колони. Най-отпред изпращали разузнавачи, които оставали незабележими за неприятеля. Огнени сигнали възвестявали началото на атаката. Често за тази цел използвали изгрева или залеза на слънцето. Всички се вдигали като един и нападали яростно с боен вик.

Отначало славяните нахлували в пределите на Византия само за плячка, след което се изтегляли на север, отвъд река Дунав. Нападали обикновено, когато научавали, че империята е започнала война с други народи. Придвижвали се по долините на реките. Избягвали битките на открито, като предпочитали да ги водят в гористи местности или тесни проходи. Славяните изглеждали страшни за византийците с нетрадиционно построена си войска и с необичайния начин за водене на бой — с много засади и хитрости. С течение на времето обаче славяните възприели много и от военните умения на византийците, усвоили тяхната тактика. Ето защо те вече не се страхували да приемат боя по всяко време и на всяко място. При третата обсада на Солун през 620г. участвал дори славянски боен флот, състоящ се от кораби и лодки едноръвки.

Военното им изкуство принудило враговете да се съобразяват с тях. Византийските военачалници дори написали специални напътствия за водене на бойни действия срещу славяните.

ОГНЕХВЪРГАЧКА

Прилича на детска люлка. Когато бъде отсечено въжето, тежестта рязко дръпва другия край надолу и огънат полита към крепостта.

ТАРАН-КОСТЕНУРКА

Наричали го още овен, защото понякога окачената на халки тежка греда имала желязна глава на овен. Като я люлеели напред-назад, скритите под „костенурката“ бойци разбивали вратата на крепостта.

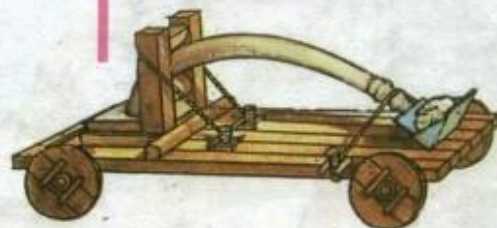
Византийските войници не подозират, че сред водната растителност се спотайват славяни. Те могат да издържат под водата с часове, дишайки през куки тръстикови стебла.

Върху свързаните една с друга лодки-едноръвки са поставени стволосте на току-що отсечени дървета. Такива мостове славяните правели, за да преминават големи реки. Този принцип използват и съвременните армии за строеж на понтонни мостове.

С изключително майсторство славяните правели за войската си сложни обсадни и стенобойни машини, някои от които византийците никога преди това не били виждали. Много от тях изработвали преди самото сражение. За катапулта например е бил нужен ствол от младо дърво, който да се огъва без да се чупи. Костенурката пък покривали с прясно одрани волски или камилски кожи. Тази качена на коела бронирана къщичка използвали за защита на бойците, които разбивали крепостната врата или подкопавали стените, а пресните кожи я защитавали от страшния „еръчки огън“.

КАТАПУЛТ

Камъкът, поставен на върха на огънатото дърво, ще полети към крепостта, когато бъде отсечено задържащото го въже.

СЛАВЯНИ БОГОВЕ, ВЯРВАНИЯ, КУЛТУРА

Славяни принасят жертва на боговете.

От древни времена славяните обожествявали природата. Затова и въздигали своите дървени идоли в близост до реки или езера, пещери или вековни дървета. Там под открито небе измолвали благоволенieto на боговете, като поставяли пред идолите дарове от плодове, храна и съдове с вино или медовина. Там убивали и жертвените животни.

Сред многото божества, в които вярвали славяните, върховен бог бил Перун — творец на вселената и повелител на мълниите. Почитали особено и Сварог — господар на огъня, както и неговия син Дажбог — бог на плодородието. Славяните се прекланяли и пред няколко богини. Лада дарявала красотата, а Морена — носела смъртта.

Според славяните многобройни невидими свърхестествени същества обитавали света около тях. Духове, вещици, джуджета, самодиви и змейове населявали пла-

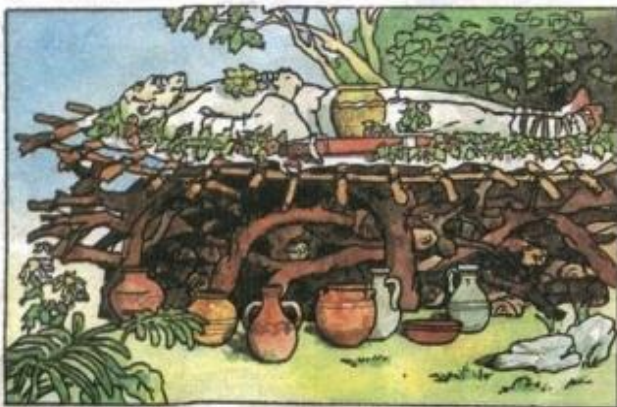

нините и горите, а от реките и вировете излизали русалки. Разказвали си истории за момък, който искал да се ожени за самодива, или за змей, отвлякъл девойка. Ако пресъхнал кладенец, славяните казвали, че ламя е изпила водата му или русалка я е спряла. Но тези фантастични същества понякога помагали на хората в беда.

Славяните вярвали в загробния живот. Те обличали мъртвия в празнични грехи, слагали му най-скъпите накити и различни предмети, които да му служат в отвъдния свят. След това тържествено го изгаряли върху дървена клада. Останките полагали в глинени съдове, които погребвали в некрополи. В тях заедно с праха на мъртвия поставяли и съдове с храна и вино.

Днес археолозите разкриват древните некрополи и така узнават много за живота на славяните. Парчетата от керамични съдове говорят, че в началото славяните не са познавали гърнчарското колело, а правели съдовете си, като лепели глината. Откритите гривни, обеци и пръстени показват, че славянските майстори са изработвали и украшения от метал. Златните накити са рядкост и са носени вероятно от заможни жени. Намерени са железни ножове, сърпове, токи и угли, с които славяните са си служели във всекидневието.

Този знатен славянин ще бъде погребан с най-големи почести. Близките му ще дадат пищно угощение, наречено „страва“, а вечерта край кладата ще се проведе военно състезание.

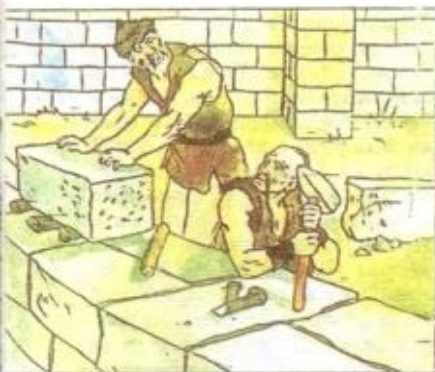
Край извора в гората идват нощем самодивите да танцуват на своето хорище. Те са странни създания - неродени от майка и неумиращи. Облечени са в тънки бели ризи с пъстри колани и венци на главите. Но красотата им е измамна. Те са коварни и отмъстителни. Препускат в гората, яхнали крилат елен със златни рога. Понякога самодивата има и лък, а стрелите ѝ са намазани с различни магически билки. Но колкото и да се страхували от тях, хората се решавали понякога да ги потърсят за помощ. А болните понякога отивали да преспят на самодивското хорище, та да ги излекува мирисът от билките, които босите крака ще стъпчат, докато танцуват.

Накити от бронз, сребро и мъниста, изработени от славянски майстори.

Предметите, с които са си служели славяните, са твърде обикновени. Необикновеното в живота им започвало вечер, когато край огъня си разказвали страшни истории или възшебни приказки. Това било най-голямото им богатство и то изцяло е запазено до днес в българските народни приказки. Ако се огледате около себе си, ще забележите, че чувството за домашен уют идва тъкмо от нещата, които сме наследили от славяните. Това са камината с открит огън, китеникът върху леглото, ленените покривки с бродерия... А народните ни песни и танци, от които се възхищават в цял свят, са най-живата духовна връзка с нашите далечни прадеди.

ПРАБЪЛГАРИ - НАЧИН НА ЖИВОТ

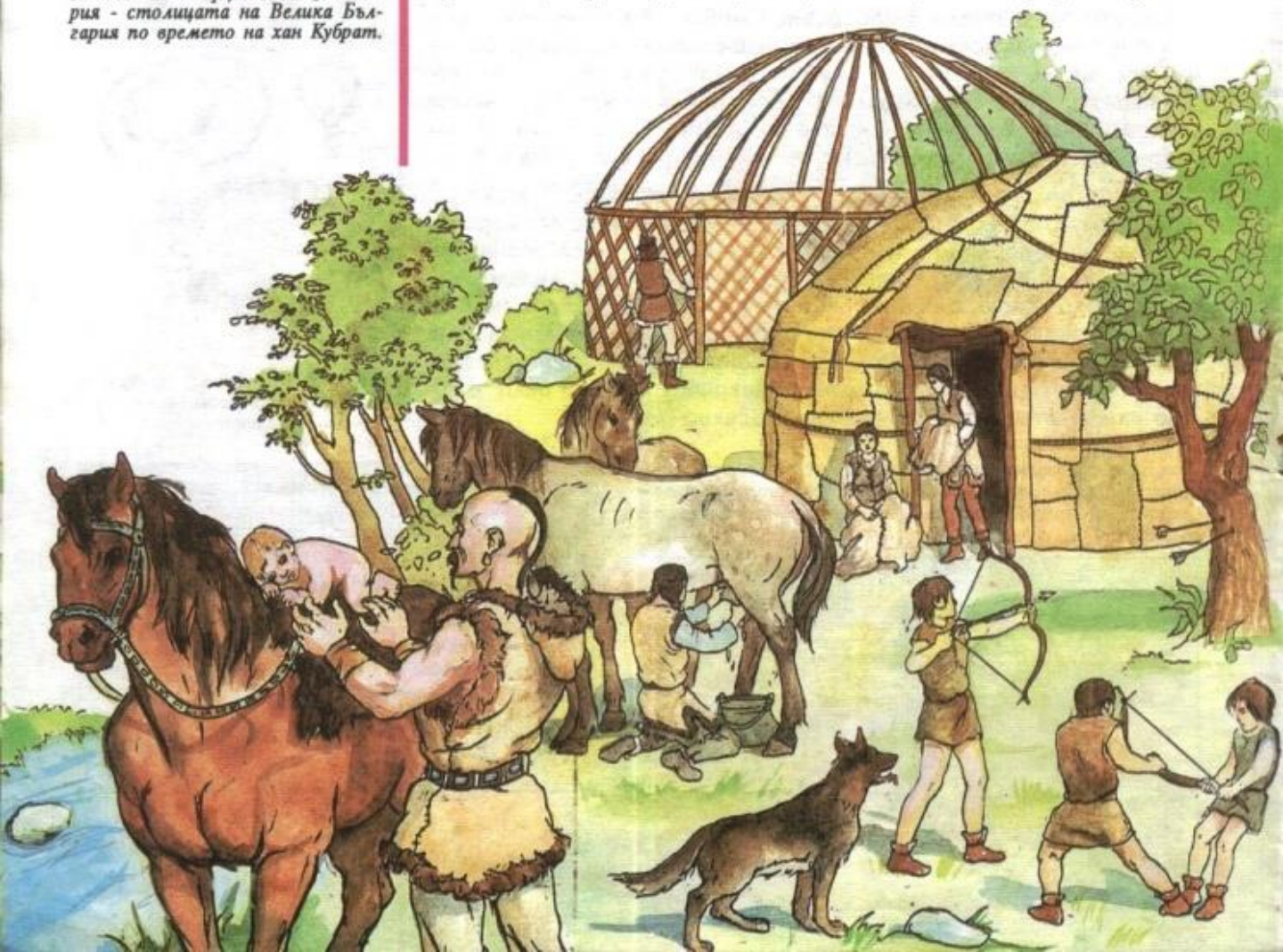

Майсторите бързат да завършат крепостната стена преди поредното нашествие на хазарите. Те редят камъните надълго и напречно на стената, за да я направят по-дебела и по-здрава. Освен леките и лесно преносими шатри, прабългарите правели и постройки от камък. Свидетелство за това са дворците на Фанагория - столицата на Велика България по времето на хан Кубрат.

Прабългарите били народ от пастири. Многобройните им племена водели полуномадски начин на живот. Отглеждали предимно коне, но и други домашни животни: говеда, овце, кози. За да им осигурят пасища, се местели от място на място. Някои обаче отсядали за по-дълго, строили селища и се занимавали със земеделие и занаяти, необходими за поддържането на бита и войската: железарство, ковачество, кожарство. Случвало се цялата орда да живее във временни станове. Някои от тях били защитени с ров и стена от забити в земята остри колове. Постепенно те се превръщали в градове оградени от каменни крепостни стени.

Основното жилище била шатрата — кръгла палатка със скелет от пръти, покрити с кожа. При нужда тя лесно се премествала. Била разделена на мъжка и женска половина. В средата имало огнище, а димът излизал през кръгъл отвор на върха. Според арабския пътешественик Ибн Фадлан „Шатрата на царя им е толкова голяма, та побира дори хиляда и повече души.“

Прабългарите имали монголоидни черти. Носели дълги коси, прихванати с ленена превръзка. Ездачът бил облечен в кожен кафтан - дълга горна дреха, разширяваща се от кръста надолу. Под него

Степен вълк е подплашил табуна на този прабългарин и той събира разпръснатите се коне с помощта на ласото си. Много преди червенокожите индианци нашите прадеди са бора̀вели умело с тези дълги въжета, завършващи с примка за улавяне на животните. За прабългарите конят бил свещено животно и в мирно време било забранено да се яздят бойните коне.

слагали ленени ризи. И мъжете, и жените носели широки набрани горни гащи. Обували меки кожени обувки без токове.

УПРАВЛЕНИЕ

Българите се деляли на племена, всяко от които се състояло от по няколко рода. Притежавали невероятен политически усет и изградили стройна държавна организация. Начело стоял ханът. Според тогавашните представи той бил възкачен на трона от върховното божество Тангра. Владетелят бил представител на някой от големите родове (Дуло, Ерми, Угаин, Вокл), които се борели помежду си за властта. Титлата хан означавала „господар“ или „предводител на войската“. В началото българите сами избирали своя хан, но по-късно властта му започнала да се предава по наследство.

Ханът управлявал с помощта на родовете предводители. Неговият пръв заместник или съвладетел наричали капхан, а вътрешния министър — ичиргу боил. Представителите на родово-племенната аристокрация багаини, боили, таркани и жупани били най-близкото обкръжение на хана. Голямо влияние върху управлението на държавата имал и главният магьосник, който преди сражения изричал предзнаменования и извършвал жертвоприношения. Българите имали и свое Народно събрание, в което участвали главно боилите, но и представители на обикновените хора. То се свиквало само за решаването на особено важни държавни дела, каквито били обявяването на война или избирането на нов владетел.

Прабългарите смятали, че ханът носел в себе си божествена сила, наречена Оренда. Според тях тя му позволявала с едно докосване да убие човек. Затова войската се биела с удвоена сила, когато ханът я предвождал. Въпреки че властта му изглеждала неограничена, ханът трябвало да внимава как управлява. Ако родовете били недоволни от него и решенията му носели беди на племето, те могли да решат, че Тангра го е изоставил. Голямо бедствие или тежко раняване на хана също означавало, че той вече е загубил Орендата. За да се предпази народът от беди, убивали този хан и поставяли друг, който имал благоволенieto на Тангра.

Най-близките съветници на хана са събрани на боилски съвет. Ханът ги наричал още „хранени мъже“, понеже по време на пиршество ядели и пиели с него. Решенията, които се взимали на съвета, се държали в тайна, за което всички предварително се заклевали.

Прабългарски род е отседнал в китна долина. Новодошлите още не са построили шатрите си, но бащата вече е качил невръстния си син върху коня. Една от жените му дои кобилешко мляко — основна храна на прабългарите наред с месото, докато другите две подреждат шатрата. В това време по-големите момчета се упражняват в стрелба.

Предстои битка и довереният човек на хана задължително проверява готовността на войската. Страшни наказания очакват немаршируещите! За ненадранен, зле гледан или лошо подкован кон - смърт. За разхлабена тетива или непочиствена сабля - смърт. Дори в мирно време със смърт наказвали този, който си позволявал да хди боев кон.

ВОЕННИ УМЕНИЯ НА БЪЛГАРИТЕ

Прабългарите били един от най-войнствените народи на древността. Съвременниците им твърдят, че те могат само едно - да се бият храбро. Изпълнената с превратности история на българското племе е низ от битки. Войната била постоянният им начин на живот. Всеки българин бил воин. След сигнала за сбор бойците от отделните родове и племена яхнали конете си и с пълно въоръжение се събирали на определените места. Конницата била единственият род войска на прабългарите, а коня смятали за священо животно. За него се полагали особени грижи.

Главен военачалник бил ханът. Той ръководел войската с помощта на багаини, багатури, боили, таркани, които били от благородно потекло и представлявали родовата аристокрация. Личната дружина на хана, съставена от подбрани воители, представлявала постоянната армия. По неин образец по-късно (около VI - VII век) се създали отряди, включващи по 50, 100 или 1000 души. Цялата войска пък била разделена на лява и дясна половина.

Леката и бърза конница действала вихрено в равнините. Но прабългарите отбягвали добре укрепените градове. За разлика от славяните те нямали стенобойни машини и били безсилни при обсада на крепост.

От баща на син като свещена реликва се предавала сабятата, която, според българите, имала магическа сила. Изработена от изкусни майстори, тя се превръщала в страшно оръжие в ръцете на конните бойци. За първи път донесена в Европа през VI век от българите, сабятата била използвана от европейските армии до средата на XX век.

Затова пък имали свои военни хитрости. Често оставяли в запас една конница, която изпращали в засада срещу непредпазливия противник. Понякога зад бойния си строй водели свободните в момента коне и така се предпазвали от изненади. Използвали засадите или лъжливите отстъпления. Тогава изведи гърбом и засипвали с дъжд от стрели преследвачите. По дадена заповед рязко се обръщали и яростно нападали обърканите противници. Според летописците, прабългарите „виждали като прилепи в тъмното“ и затова не отбягвали нощния бой. Не се отчайвали от поразеността и след неуспех обикновено организирали нов поход и отбръщали на удара.

Военните умения и бойните качества на прабългарите ги правели предпочитани войници в чуждите армии. Византийците често ги наемали по време на многочислените си войни.

Не само устремът и смелостта помагат на българите в тази решителна битка, но и великолепно им въоръжение. То се състои от сабя или меч, дълго копие и лък с колчан стрели на гърба. На седлото окачвали кръгла лек щит, въздужан и ласо. Най-необходимите вещи висели на колана - огниво, нож, чаша, изелки. Въоръжението на тежката конница било същото, но нейните воители носели ризници и шлемове. Броните били изплетени от метални халкички или представлявали кожена облекла с пришити към тях ковани плочки. Военачалниците носели колани със сребърни или златни катарани. Апликациите по тях показвали чина и титлата им.

Успехите на българската конница се дължали и на съвсем новото за Европа конско снаряжение. Копчетата на конете били подсилени с подкови. Новост били и високото седло и стремето, които българите използвали. Благодарение на тях ездачът можел да се изправи и да сече отгоре-надолу. Това му осигурявало предимство пред противника, който без стреме бил нестабилен и можел да използва оръжието само, за да промушва.

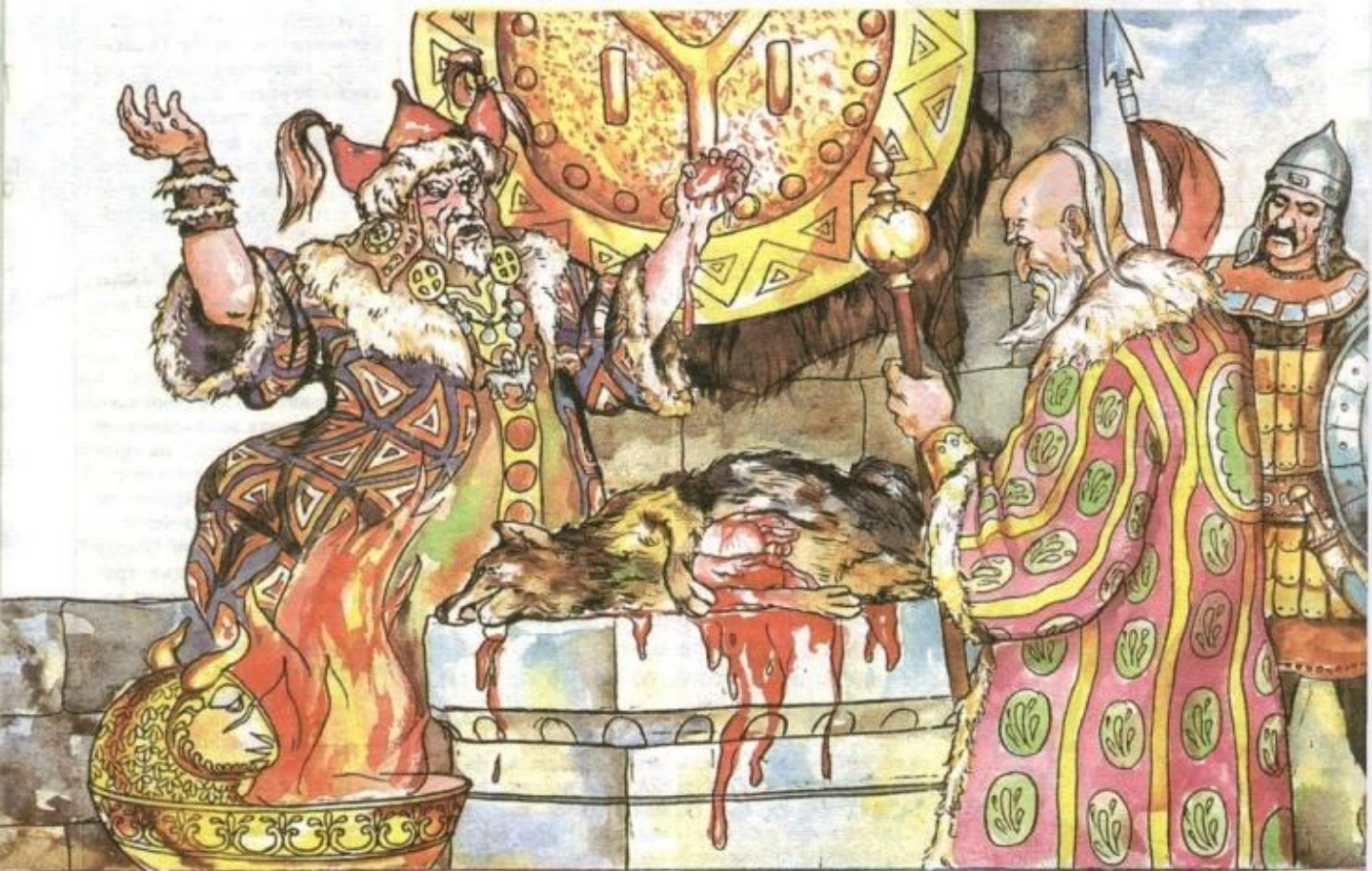
„Когато обзърнат в битство неприятелите си, те (българите) не постъпват така, както персите и ромеите - след кратко преследване да се отдадат на плячкосване и разграбване на имущество. Те преследват враговете си до пълното им унищожаване.“

Псевдомаврикий
византийски хронист от VII век

Древнокитайските хронисти били толкова впечатлени от воинските качества на прабългарите, че ги описали като правяла, които трябва да бъдат следвани от военачалниците. В хрониката Вейшу четем: „Пълководецът трябва да бъде стремителен като вятър, спокоен като лес, опустошителен като огън, непроницаем като мрак, бърз като гръм.“

Тези воители са се отличили в битката. Те се завърщат с богата плячка. Ханът ще им връчи специални награди. Знамените прабългари били удостоени с благородническата титла „багатур“, което означава „храбрец“.

ПРАБЪЛГАРИ - ШАМАНИ,

Старият шаман държи в ръцете си още трепкащото сърце на жертвеното куче. По него той ще предскаже изхода на предстоящото сражение. Макар и рядко – при природно бедствие или война, принасяли в жертва човек, а дори и военен кон.

Шаманът присъствал задължително във всяка голяма война, където го наричали „колобър“. Често византийците губели сраженията от страх, че той може да предизвика затъмнение, пороеен дъжд или друго природно бедствие.

ЗАКЛИНАНИЯ, ВЯРВАНИЯ

Върховен бог на българите бил Тангра. Той бил бог на небето и самото небе, всевиждащ и всезнаещ. В китайската планина Тянь Шан най-висок изглеждал връх Хан Тенгри. Българите го смятали за трон на Тангра. Той и днес носи това име.

Макар че напуснали онези земи, през целия им дълъг път небето над тях било същото. Затова вярвали, че Тангра не ги е изоставил и подкрепя делата им. Той бил невидим, но българите смятали, че частица от него се съдържа навсякъде в живата и неживата природа. Голяма част от тази сила притежавали предмети и хора, смятани за свещени. Такива били ханът, племенните вождове, мечът, конската опашка, кръвта и човешката глава. Затова, отсичайки главата на врага си, смятали, че прекъсват връзката му с магическата сила. Често българските ханове нареждали от

До гробовете на знатните воици българите поставяли фигури от камък, наричани днес „каменни баби“. До гробове обикновено слагали храна и вещи, които ще са му нужни в загробния живот. Понякога с него погребвали и любимия му кон.

череп на убития враг да направят чаша, обкована в злато и сребро, за да вливат пиейки от нея чуждата сила в себе си.

Прабългарите строели храмове-капища на своя бог, където шаманите извършвали тайни заклинания и жертвоприношения. Те били смятани за посредници между хората и Тангра. Той им давал магическа сила да лекуват, да предсказват съдбата и да съветват. Без тях бойците не тръгвали в поход, защото смятали, че магическите танци и песни на шамана дават сила на войската, а заклинанията му сковават враговете.

Българите вярвали в загробния живот и погребвали своите мъртви в свещената за тях посока север-юг. Днес археолозите откриват в някои от гробовете големи камъни, които затискат тялото. Вероятно прагедите ни са се страхували, че духовете на тези мъртъвци ще пречат на живите. По същата причина трупите на опасни престъпници били осакатявани или завързвани.

Прабългарите вярвали, че всеки техен род води началото си от някое животно. Затова почитали като свещени кучето, заека, вълка и ги смятали за пазители на рода. Вярвали също, че има добри и лоши дни, че някои числа имат магическа сила. Те създали календар, който се гради на 12-годишен цикъл. Всяка година носи името на свещено животно: мишка, вълк, вол, змия и други. Началото на неговото летоброене е 4768 години пр. Хр. Според някои учени, българският календар е най-точен от всички древни календари и е по-стар с 2000 години от китайския и от египетския.

С талисманите си българите никога не се разделяли. Изработвали ги от мед, бронз или кост. Смятали, че имат магическа сила и предпазват тези, които ги носят, от зли духове, белести и лоши очи. Обикновено тези амулети изобразявали коне, птици, звезди.

古 甲 子

$\pi \times 7^{\circ} 6' < b_7^{\circ} \leq \pi$

ታዲያ ለሌሎች ማሳሰቢያ

၎င်းတို့သည်

Погледнете тези прабългарски надписи. Техният смисъл не е разчетен и до днес. Но не откривате ли букви, които приличат на днешните?

Това е знакът на Тангра. Българите го поставяли навсякъде, за да ги закриля.

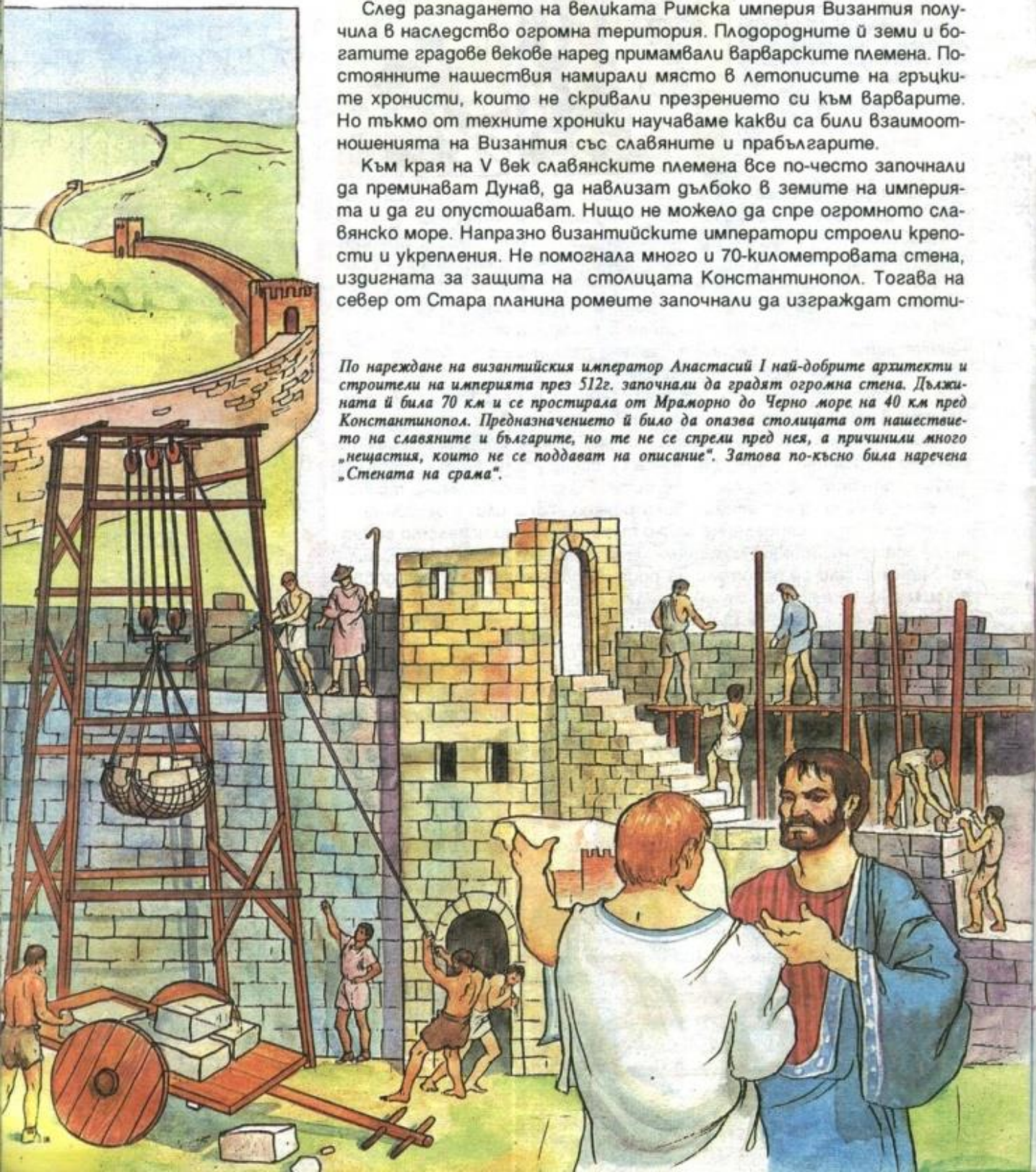
През 1992 г. в Украйна археолози попаднали на богато погребение. Между разнобразните предмети те открили златна византийска монета, по която определили точно годината на погребението – 668-а. Златните апликации и позлатата по сабията и колчана показват, че погребеният е бил знатен български владетел. Напоследък учените са убедени, че двата пръстена-печати са на хан Кубрат и вероятно е открито погребението на създателя на Велика България.

СЛАВЯНИ, ПРАБЪЛГАРИ И ВИЗАНТИЯ

След разпадането на великата Римска империя Византия получила в наследство огромна територия. Плодородните ѝ земи и богатите градове векове наред примамвали варварските племена. Постоянните нашествия намирали място в летописите на гръцките хронисти, които не скривали презрението си към варварите. Но тъкмо от техните хроники научаваме какви са били взаимоотношенията на Византия със славяните и прабългарите.

Към края на V век славянските племена все по-често започнали да преминават Дунав, да навлизат дълбоко в земите на империята и да ги опустошават. Нищо не можело да спре огромното славянско море. Напразно византийските императори строели крепости и укрепления. Не помогнала много и 70-километровата стена, издигната за защита на столицата Константинопол. Тогава на север от Стара планина ромеите започнали да изграждат стоти-

По нареждане на византийския император Анастасий I най-добрите архитекти и строители на империята през 512г. започнали да градят огромна стена. Дължината ѝ била 70 км и се простирила от Мраморно до Черно море на 40 км пред Константинопол. Предназначението ѝ било да опазва столицата от нашествието на славяните и българите, но те не се спрели пред нея, а причинили много „нещастия, които не се поддават на описание“. Затова по-късно била наречена „Стената на срама“.

ци крепости, които били пълни с войска. Тези гарнизони бранели най-отдалечените гранични райони, в които славянските нападения били постоянни. Византийските войници живеели в непрекъснат страх и затова често се бунтували.

Когато не успявали да спират славяните със сила, гърците използвали древния принцип „Разделяй и владей“. Често те назначавали славяни за управители на застрашените територии. Но и това не помагало. Славяните продължавали да нахлуват в земите на Византия и да отсядат за постоянно в тях. Те дори отправили поглед към Солун, втория по големина град в империята. На пет пъти градът бил обсаждан и само по чудо не бил превзет. Той останал като самотен остров, заобиколен отвсякъде от славянското море. Така славяните завладели северната част на Балканския полуостров, Македония и Гърция. Тези успехи се дължали и на помощта, която им оказвали робите и свободните селяни. Макар че повечето от тях били гърци, те недоволствали от слабата императорска власт и дворцовите заговори. В резултат на това преселение местното население постепенно било пославянчено. То и до днес говори славянски език. Останалите елинизирани траки били също претопени от славяните, но част от тях се запазили. Техни потомци са днешните каракачани.

Подобни били взаимоотношенията и на прабългарите с Византия. Отначало те били съюзници на империята и помагали с войски на нейните владетели в трудни за тях моменти. Но прабългарски отреди понякога навлизали за грабеж дълбоко в земите на Византия, като стигали чак до Цариград. Честите им набези принудили ромеите да сключат мир с Велика България.

Страхът от нападения на славяни и българи често се изразявал в открити бунтове на византийските войници. Нищо не можело да ги накара да презимуват в крайдунавските земи, където било „царството на варварите“. Напразно императорът се опитвал да ги мобилизира, като спрял доставките на храни и наредил войските сами да си набавят провизии от земите на славяните. Това довело само до нови бунтове, а отбранителната сила на Византия от ден на ден отслабвала.

Дълго преди образуване на държавата славяни и българи участвали в съвместни походи срещу Византия. Славянската пехота и българската конница взаимно се допълвали и разгромявали десетки гарнизони по пътя си. През 517 година стигнали до Епир, Тесалия и Термопилите.

Византийският император назначава за управител (стратег) на Тракия славянина Хилуд, като му възлага да пази Дунавската граница. Докато Хилуд бил стратег, нито едно славянско племе не преминало пълноводната река.

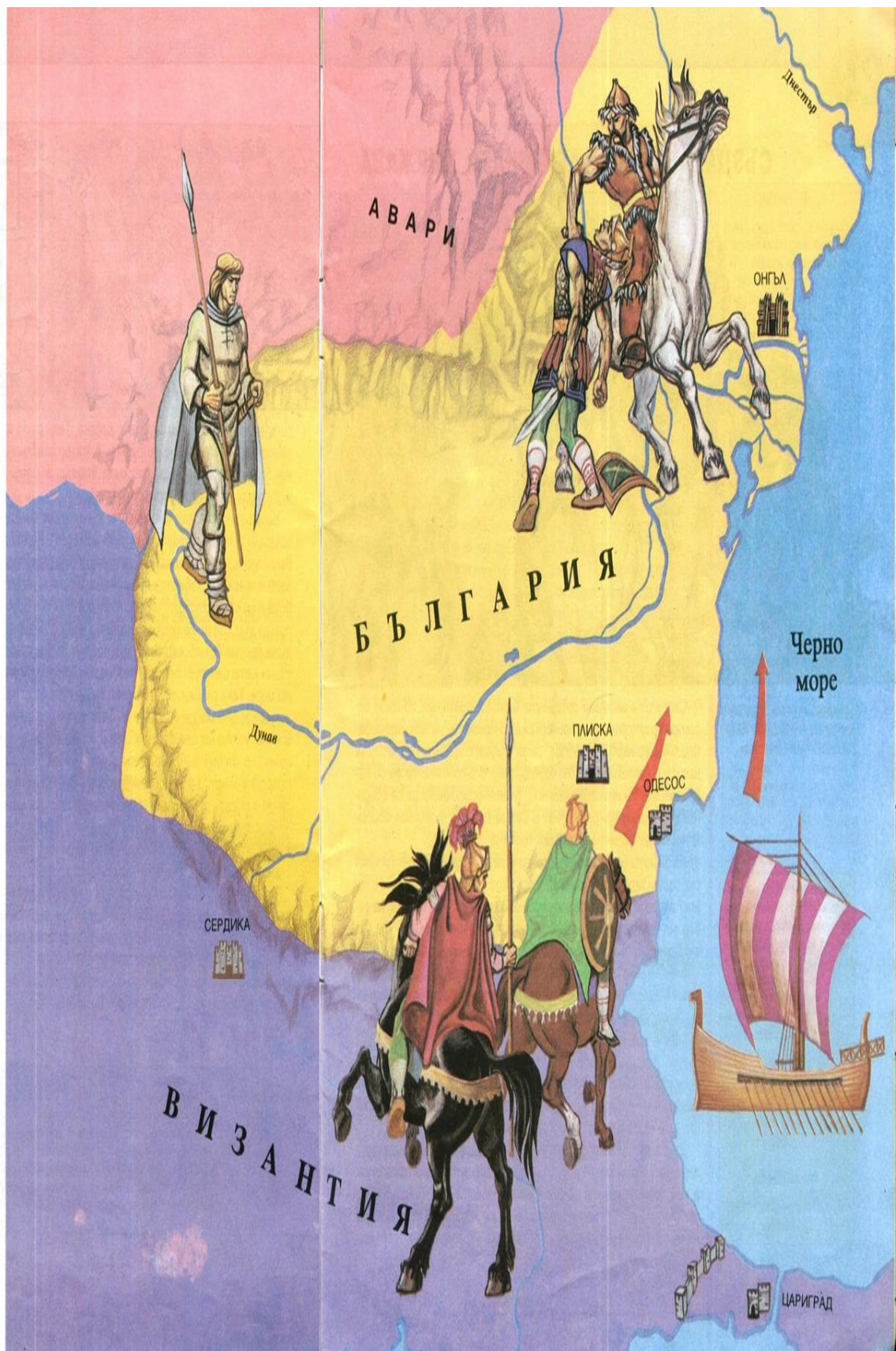

Византийските пратеници поднасят дарове на българския владетел хан Кубрат. Велика България е сключила договор с Византия и Кубрат получава благородническата титла патриций.

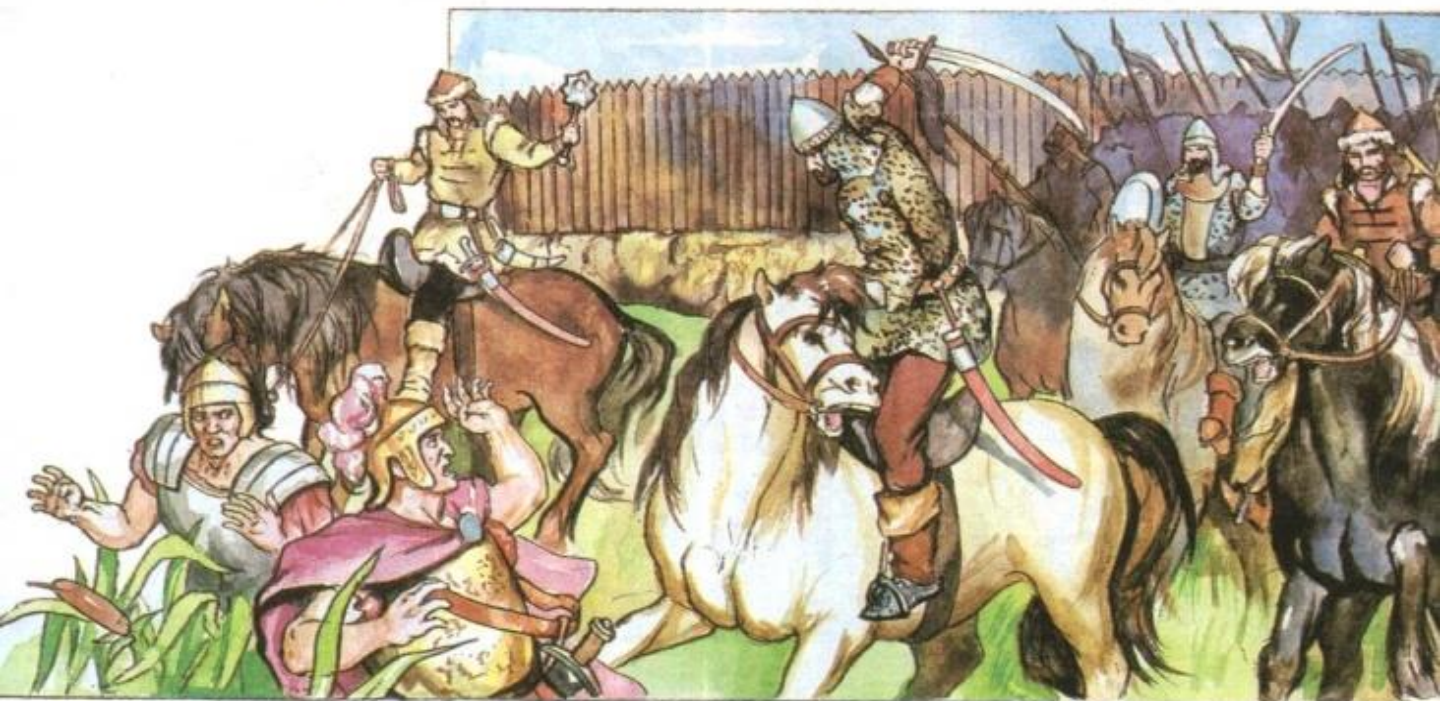
„Господар на света“ - така гордо наричали своя император византийците чиято мощ се криеа в териториите на три континента. Дълго време империята била пълновластен господар и на Балканския полуостров, докато плодородните му земи не привлекли погледа на „варварите“. Като „отворена врата“ била северната ѝ граница, през която славяните навлезли дълбоко в полуострова. На няколко пъти дебелите стени на Цариград били последната надежда на ромеите. В същото време набирали сила Франкската държава на северозапад и Арабският халифат на юг. Техният натиск срещу Византия непрекъснато се усилвал. Когато през втората половина на VI век около устието на Дунав се настанили и българите. „Господарят на света“ силно се разтревожил. Не че се плашел от това ново номадско племе. Страшен за него бил възможният съюз между българи и славяни.

Затова веднага, след като се разправил с огромните арабски армии пред стените на Цариград, Константин IV Погонат повел отбрана армия и по суша, и море срещу новия си съсед. Надменните византийски хронисти трудно преглъщат по-сетнешните събития. Победителят на арабите бил разбит от „този мръсен новопоявил се народ“.

И това, от което толкова се страхувал императорът, станало. Новата държава, която обхваща територия от Карпатите до Стара планина и от река Тимок до Днестър, излязла на историческата сцена. Дори Византия се принудила да ѝ плаща данък. Тя станала притегателен център за много славянски племена и скоро започнала да си съперничи с трите големи сили на времето - франки, араби и византийци.

СЪЗДАВАНЕ НА БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА

Българите изскачат вихрено от крепостта и подгонват ужасените византийци.

„Императорът оставил стратегите и войската със заповед да влизат в схватки, за да измъкнат българите от укрепленията и да завържат сражение с тях, ако се случи да излязат. В противен случай да ги обсадят и да ги пазят в укрепленията. Конниците обаче разпространили слуха, че императорът бяга, и обзети от страх, се отдали също на бягство, без никой да ги преследва. А българите, като видели това, се втурнали подире им и повечето погубили с меч, а мнозина наранили.“

Теофан Изповедник
византийски хронист

Славяните заселили северната част на Византия, но тази огромна територия не им принадлежала. Войските на могъщата империя често нахлували от юг, за да убиват и грабят. Аварите пък напирали непрекъснато от северозапад. В стремежа си да се съхранят, разпокъсаните славянски племена започнали да се обединяват. Така между река Дунав и Стара планина възникнал мощният съюз на седемте славянски племена и северите.

По същото време пресекли северната граница на Византия част от прабългарските племена, предвождани от хан Аспарух (Исперих) от рода Дуло. Те се установили в местността Онгъла, на север от делтата на Дунав. Там построили укрепен лагер. Той бил защитен от дълъг дълбок ров и здрава дървена стена от север. Околните реки и блатата го правели непристъпен за враговете от останалите три страни. Оттам воините на Аспарух все по-често нахлували във Византия, като стигнали дори до Цариград.

Така в средата на VII век на север от Византия заживели два народа. Те се отличавали един от друг по външния си вид, говорили различни езици, почитали различни богове. Но едно нещо ги сближавало — общият им враг Византия. В Цариград се страхували, че това ще доведе до съюз между тях.

Ето защо император Константин IV Погонат (Брадаши) събрал огромна войска, която пратил на север срещу българите по суша, а сам повел корабите по море. Византийците достигнали до устието на Дунав и спрели пред лагера на Аспарух. В продължение на четири дни те безуспешно обсаждали укреплението, но бълга-

Децата сочат отсрещния бряг. Това е обещаната от Тангра земя. Най-после те ще завършат дългия път от Азия към Европа, чието начало не помнят дори бащите на техните бащи.

рите не влизали в бой. Под предлог, че отива на бани в Месембрия (Несебър), Константин IV напуснал брега с пет от своите кораби. Сред войските му се понесли слухове, че императорът бяга, и те масово започнали да се изтеглят. Българите се възползвали от ситуацията и върхлетели върху разколебаните ромеи, които „станали храна на техните мечове“. Малка част от разбитите византийци едва успели да се доберат до корабите.

Аспарух се проявил като добър стратег. Продължил с войските си на юг и нахлул в Добруджа. Съюзът, който установил със славяните, му позволил без бой да преминава през земите им и да продължи набезите в Тракия. Това принудило Константин IV да преговаря с българите и през 681 г. да сключи договор за мир. Така получило признание създаването на българската държава. Византия, която събирала данъци от всичките си съседи, се принудила да плаща данък на българите.

Славянските племена, живеещи на територията на новата държава, запазили своите земи и княжеската си власт.

Аспарух преместил столицата в славянското селище Плиска. Той загинал около 701-а година в сражение с хазарите северно от делтата на Дунав. Но през тези две десетилетия, прекарани в мир, българската държава успяла да стъпи здраво на Балканския полуостров и да пусне корени.

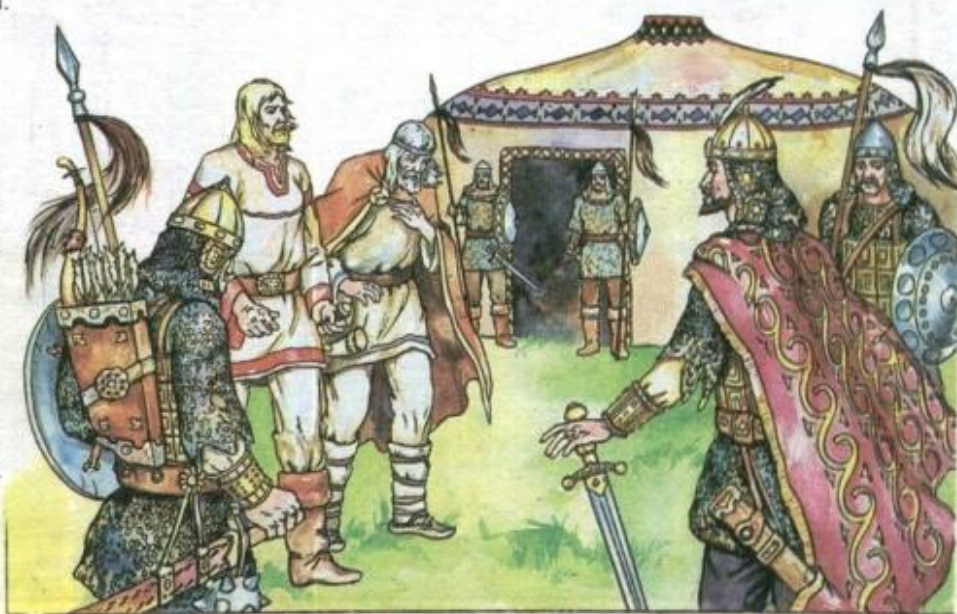
СТРОИТЕЛСТВО

Аспарух имал намерение здраво да стъпи на тази земя. Той веднага започнал да прегражда с окопи и насипи всички низини покрай Черно море, за да ги защити от византийската флота. На запад от Варна вдигнал висок насип с каменни стени и кули. В Добруджа и на север от делтата на Дунав също такива окопи и валове трябвало да го запазят от набезите на хазарите.

Докато държавата на франките дълго време нямала постоянна столица първата работа на хан Аспарух била да обяви Плиска за столица. Започнал градежа на тройната крепостна стена край града и просторните каменни дворци с подземни тунели. Неговото дело било продължено от наследниците му.

Българската държава станала притегателен център за славянските племена извън нея. Бързо започнала да разширява границите си и само след един век можела да съперничи на другите три империи — Византийска, Франкска и Арабска.

Славянските вождове са дошли при хан Аспарух да обсъдят защитата на новата държава. След победата над Константин IV Погонат хан Аспарух проявил завидна държавническа мъдрост и политически усет. На югоизток били преместени северите, за да защитават старопланинските проходи от Византия, а седемте славянски племена поели задължението да бранят границите от аварите на запад и юг. Прабългарите защитавали северните граници от хазарите.

ОТ 50 г. ДО 300 г.

64 г.
Започва преследване
на християните в Рим

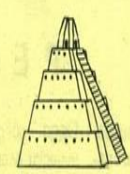

79 г.
Изригва Везувий и
унищожава град Помпео

I век
Първи сигурни сведения
за славяните

I век
Проникване на будизма
в Китай

I век
Строеж на индианските
пирамиди в Мексико

III век
Походи на франките
в Галия

ОТ 300 г. ДО 420 г.

313 г.
Християнството става
официална религия в Рим

330 г.
Пренасяне на столицата
от Рим във Византия

380 г.
Могъщество на Индия

395 г.
Разделяне
на Римската империя

410 г.
Превземане на Рим
от готите

IV век
Велико преселение
на народите

IV век
Разселване
на славянските племена

ОТ 420 г. ДО 500 г.

429 г.
Нахлуване на вандалите
в Северна Африка

449 г.
Походи на германски
племена в Британия

476 г.
Край на Западната
Римска империя

486 г.
Образуване
на Франкската държава

V век
Нападения на българите
на Балканския полуостров

V век
Поява на еретични
движения във Византия

V век
Завоюване на Корея
от Японците

V-VI век
Образуване
на английските краища

ОТ 500 г. ДО 600 г.

VI век
Заселване на славяните
на Балканския полуостров

512 г.
Построяване
„Стената на срама“

540-562 г.
Война на Византия
с персите

Средата на VI век
Част от българските
племена са под властта
на Тюркския хаганат

588 г.
Разпадане
на Тюркския хаганат

597 г.
Голяма обсада на Солун
от славяните

597 г.
Започва разпространява-
нето на християнството
сред англосаксонците

600 г.
Мохамед проповядва
мюсюлманската религия

ОТ 600 г. ДО 700 г.

630 г.
Образуване
на Арабския халифат

632 г.
Хан Кубрат основава
Велика България

636 г.
Арабите завладяват
Източна Византия

640 г.
Арабите
завоюват Египет

668 г.

663 г.
Умира хан Кубрат и
българските племена
се разселват

681 г.
Основане
на българската държава
от Аспарух

687 г.
Обединяване
на франкската държава

VII век
Изобретяване на
книгопечатането в Китай

РЕЧНИК

Археолог – учен, който изследва останките от миналото

Бит – начин на живот според условията, навиците и обичаите на даден народ

Вал – дълъг земен насип

Заклинание – тайнствени думи, които имат магическа сила

Знатен – човек, издигнат в обществото или принадлежащ към аристокрацията

Колчан – калъф за стрели

Летоброене – броенето на годините, като за начало се взема някакво важно събитие

Летопис – описание на събитията направено от техен съвременник

Медовина – питие от мед, подобно на виното

Набег – внезапно нападение

Номади – племена, които не живеят постоянно на едно място

Огниво – приспособление, от което чрез удряне се получава искра и така се запалва огън

Опълчение – непостоянна народна войска, която се свиква при нужда

Орга – обединение от преселнически племена

Плячка – ценни вещи, храни и оръжия, заграбени по време на война

Политически – нещо, което е свързано с държавното управление

Превратност – неочаквана, рязка промяна

Принцип – правило, от което се ръководят постъпките на човека

Провизии – хранителни и други запаси

Реликва – предмет, който се пази и почита като скъп спомен

Род – съюз от роднински семейства с общо стопанство, ръководени от един човек

Свещен – нещо, което е свързано с религиозна почит

Снаряжение – необходимите вещи, защитно облекло и оръжие на войника

Стратег – главнокомандващ, военачалник, добър пълководец

Стратегия – умение да се води успешна война и да се предвиждат действията на противника

Суеверие – вяра в свръхестествени сили и същества

Съдба – оная сила, за която вярват, че определя бъдещето на човека

Съсловие – група от хора, която се различава по нещо от останалите

Табун – стадо от свободно пасящи коне

Територия – земята, влизаща в границите на държавата

Тетица – опънато на лъка тънко здраво въже, изплетено от конски косми или сухожилия, с което се изстрелва стрелата

Титла – почетно звание, отличаващо благородника или военачалника

Тока – закопчалка за колан

Харпун – риболовно копие

Хорище – място, където самодивите играят хоро

Хроника; хронист – последователно описани събития; човекът, който ги описва

Цикъл – редуване на едни и същи неща, които постоянно се повтарят

Чин – всяка степен в служебното положение

ДЕТСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ БЪЛГАРИЯ - книга втора

славяни и прабългари
ДЪРЖАВАТА - 681г.

Илюстрации Чавдар ДРАГИЕВ Съставители Огнян ХАЛЕМБАКОВ, Звезден ЗЛАТАРЕВ
Текст Огнян ХАЛЕМБАКОВ Корица Исаи ПЕНЧЕВ Обработка и адаптация на текста Галина
ЗЛАТИНА, Петър КЪРДЖИЛОВ Карти Петър ГЕНОВ Художествено оформление Чавдар ДРАГИЕВ
Художествен редактор Звезден ЗЛАТАРЕВ Редактор-стилист Нели РАЙКОВА
Технически редактори Дени ДАСКАЛОВА, Младения ЯНАЧКОВА

Компютърен набор „Нора 2000“ Печат "Образование и наука" АД - София

ИК „Златното пате“ - София

бул. „Цариградско шосе“ 117 Факс. 75 50 67 Тел. 75 311 /270,склаг - 256/

ДЕТСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ БЪЛГАРИЯ

Мили деца,

"Детска енциклопедия - България" ще задоволи Вашето любопитство, ще научите неща, които няма да намерите в учебниците, а винаги ще ви бъдат полезни. В нея ще прочетете най-важното и най-интересното, което може да се разкаже за България, за нейната история и природа, за живота на хората и организацията на държавата. Ще намерите обяснения за много трудноразбираеми неща от всекидневието.

Разнообразната информация е събрана в много книжки от няколко раздела. Безспорно най-голям е разделът "История", защото знанието за една страна е преди всичко познаване на нейното минало. Човек, ако знае откъде идва, той знае кой е и накъде отива.

Ако сте наблюдателни, десетките цветни илюстрации ще ви разкажат повече дори от написаното с думи.

Изданието е съобразено с изискванията на Министерството на образованието и науката към учебния материал от четвърти до седми клас.

1. ТРАКИТЕ (3000 г.пр.Хр. - 500 г.сл.Хр)
2. **ДЪРЖАВАТА - 681 г.** (300г. - 700г.)
3. ВЛАСТТА НА ХАНОВЕТЕ (700г. - 850г.)
4. ЗЛАТНИЯТ ВЕК (850г. - 950г.)
5. ГОДИНИ НА ИЗПИТАНИЕ (950г. - 1050г.)
6. БОРБИ СРЕЩУ ВИЗАНТИЯ (1050г. - 1200г.)
7. ВЪЗРОДЕНАТА ДЪРЖАВА (1200г. - 1300г.)
8. ЗАЛЕЗЪТ НА ЦАРЕТЕ (1300г. - 1400г.)
9. ПОД СЯНКАТА НА ЯТАГАНА (1400г. - 1800г.)
10. ПЪТЯТ КЪМ СВОБОДАТА (1800г. - 1878г.)

ИЗДАТЕЛСКА КЪЩА

Златното пале

Цена 25.00 лв.

ISBN 954-431-070-3

954-431-068-1